

2 Sammenfatning af udvalgets overvejelser og anbefalinger

Udvalget om folkekirken og registreret partnerskab har haft til opgave at tage stilling til tre spørgsmål, der i kort form kan gengives sådan:

- Skal ægteskab fortsat kunne indgås ved vielse i folkekirken, eller skal alle samliv indgås for den borgerlige øvrighed, hvorefter der er mulighed for en kirkelig velsignelse?
- Under hvilke former skal registreret partnerskab kunne indgås ved en kirkelig handling, og hvilket ritual skal i givet fald anvendes?
- Hvordan sikrer man, at præster af samvittighedsgrunde har frihed til at sige nej til at medvirke ved indgåelse af registreret partnerskab i kirken?

Dette kapitel indeholder en sammenfatning af udvalgets overvejelser og anbefalinger i forhold til de tre spørgsmål.

Overvejelser og anbefalinger er mere udførligt beskrevet i de følgende kapitler.

Udvalget anbefaler i øvrigt, som nævnt i afsnit 1.3, at der bliver gennemført en høring over denne rapport, og at udvalget inddrages i tolkningen af høringssvarene.

2.1 Skal ægteskab fortsat kunne indgås i folkekirken?

Udvalget er blevet bedt om at tage stilling til følgende spørgsmål:

Skal ægteskabsindstiftelsen fortsat foregå i folkekirken, eller skal alle samliv indgås for den borgerlige øvrighed, hvorefter der er mulighed for en kirkelig velsignelse, og hvilket ritual skal kunne anvendes ved en sådan kirkelig handling?

Kapitel 3 indledes med en gennemgang af, hvordan ægteskabsindgåelse i Danmark er foregået siden reformationen, og af de gældende regler om vielse.

Udvalget konstaterer dernæst, at der ikke er afgørende teologiske argumenter for, at den juridiske del af vielsesceremonien skal foregå i kirken. Der er på den anden side heller ikke afgørende teologiske argumenter, som taler imod, at den juridiske del af vielsen kan foregå i kirken.

Udvalget mener derfor, at spørgsmålet om, hvorvidt ægteskab fortsat skal kunne indgås ved kirkelig vielse, må vurderes ud fra bl.a. traditionen og den aktuelle folkelige holdning til det.

Udvalget konstaterer, at der er århundreder lang tradition for, at vielse med juridisk gyldighed kan foregå i kirken. Udvalget konstaterer desuden, at selv om der i næsten 100 år har været valgfrihed mellem kirkelig og borgerlig vielse, vælger en stor del af befolkningen fortsat den kirkelige vielse frem for en borgerlig vielse. Der ses heller ikke blandt folkekirkens medlemmer generelt at være et udtalt ønske om, at den kirkelige vielse med juridisk gyldighed skal afskaffes.

Et flertal i udvalget (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholm, Karsten Nissen, Susanne Møller, Christian Mejdahl, og Claus Thomas Nielsen) anbefaler på denne baggrund, at den gældende ordning med valgfrihed mellem borgerlig og kirkelig vielse opretholdes.

To af udvalgets medlemmer (Kresten Drejergaard og Jens Ole Christensen) anbefaler med til dels forskellige begrundelser, at den juridiske del af vielsen flyttes ud af kirken og varetages af kommunen. Den kirkelige handling vil herefter være en velsignelse af det borgerligt indgåede ægteskab.

Kresten Drejergaard mener, at der bør indføres obligatorisk borgerlig samlivsstiftelse, og at denne skal gælde såvel ægteskab som partnerskab. Det vil være med til at tydeliggøre forskellen mellem den juridiske stiftelse af samlivet og samlivet selv, som er tilgængeligt for en teologisk tydning. Det er ikke stiftelsen, der er hellig, men det er det liv, der leves i ordningen, der kan betragtes som helligt og ukrænkeligt. Derfor er det ikke relevant i kirken at beskæftige sig med stiftelsen. Men det er i høj grad relevant som kirkelig handling, dvs. i et rituelt regi, at beskæftige sig med det liv, som den juridiske ordning skal være den formelle ramme om.

Kresten Drejergaard anbefaler i øvrigt, at det overvejes, om den borgerlige samlivsstiftelse kan forenkles.

Jens Ole Christensen anbefaler, at den juridiske del af vielsen flyttes ud af kirken og varetages af kommunen, da det vil sætte kirken fri til at koncentrere sig om sin opgave, forkyndelsen. Han tilføjer dog, at dette ikke løser noget problem, når det handler om kirkens forhold til registreret partnerskab. Det spørgsmål er af langt dybere karakter og berører kirkens forståelse af sit eget budskab, hvilket fremgår af den samlede redegørelse for Jens Ole Christensens synspunkter, som findes i bilag 1 i denne rapport. Han finder i øvrigt, at en sådan ordning alene giver mening, såfremt den kommer til at gælde for såvel folkekirken som for øvrige trossamfund.

2.2 Under hvilke former skal partnerskab kunne indgås i folkekirken?

Udvalget er blevet bedt om at tage stilling til følgende spørgsmål:

Under hvilke former skal også det registrerede partnerskab kunne indgås i folkekirken, således at to personer af samme køn har samme mulighed som ægtepar for at indgå deres samliv ifølge et kirkeligt ritual, og hvilket ritual skal kunne anvendes?

Udvalget har valgt at dele sine overvejelser og anbefalinger om dette spørgsmål i to. Derfor beskrives i kapitel 4 udvalgets overvejelser og anbefalinger i forhold til henholdsvis kirkelig velsignelse af partnerskab og indgåelse af partnerskab ved en kirkelig handling. Spørgsmålet om, hvilket ritual der i givet fald skal anvendes, behandles i kapitel 5 - og i denne sammenfatning i afsnit 2.3.

I kapitel 4 beskrives først gældende ret samt statistiske oplysninger om registreret partnerskab. I gældende ret sondres der klart mellem ægteskab mellem par af forskelligt køn og registreret partnerskab mellem par af samme køn.

I kapitlet bliver der derefter gjort rede for de udtalelser, som biskopperne i 1997 og 2005 har udsendt om folkekirkens forhold til registreret partnerskab, og for den rapport, som otte kirkelige organisationer udgav i 1997, og som med teologiske begrundelser afviser homoseksuelt samliv. I 1997 pegede biskopperne på, at den kirkelige lovgivning giver mulighed for, at en præst kan imødekomme et ønske om en "gudstjenestelig markering af indgåelse af et registreret partnerskab". I 2005 gik seks af landets biskopper og Grønlands biskop et skridt videre og udsendte en "vejledende ordning for en gudstjenestelig velsignelse for par, der har indgået registreret partnerskab".

I kapitel 4 bliver desuden beskrevet et lovforslag samt tre forslag til folketingsbeslutning, som vedrører muligheden for, at registreret partnerskab kan indgås ved en kirkelig handling. Forslagene, der er fremsat af forskellige partier, har alle været til behandling i Folketinget i 2010.

2.2.1 Overvejelser om ægteskab og partnerskab

Udvalget gør dernæst rede for de anskuelser vedrørende betydningen af henholdsvis ægteskab og partnerskab, som danner grundlag for udvalgets overvejelser og anbefalinger om, hvorvidt det registrerede partnerskab skal kunne indgås i folkekirken.

Udvalget konstaterer, at det både historisk og aktuelt er den dominerende opfattelse i kristne kirker, herunder folkekirken, at ægteskabet skal ses som en ordening for menneskeligt samliv, der har sin grund i Guds vilje, som denne ses udtrykt i de bibelske skabelsesberetninger, og som den på forskellig vis er beskrevet i Det Nye Testamente.

I historiens og især det seneste århundredes løb har familieliv og samlivsformer imidlertid gennemgået store forandringer. Der er i dag både i folkekirken og i andre kristne kirker forskellige opfattelser af, hvordan teologiske argumenter og de familiemæssige og samfundsmæssige ændringer bør vægtes i forhold til hinanden, når man skal formulere en nutidig kirkelig forståelse af ægteskab, seksualitet og familieliv.

Udvalget finder imidlertid, at de forskellige fortolkninger hviler på en fælles, grundlæggende opfattelse af ægteskabet mellem mand og kvinde som en gudvillet ordening for menneskeligt samliv i kærlighed og trofasthed.

Udvalget konstaterer også, at der gennem det seneste århundrede er sket væsentlige ændringer i synet på homoseksualitet og homoseksuelles samliv. Udvalget vurderer, at den folkelige forståelse af samliv mellem to personer af samme køn i dag i altovervejende grad er positiv, og at det også gør sig gældende blandt folkekirkemedlemmer og præster.

Udvalget er imidlertid bevidst om, at der i folkekirken, og også blandt udvalgets medlemmer, er forskellige opfattelser af dette.

Udvalgets flertal (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholm, Karsten Nissen, Susanne Møller, Kresten Drejergaard og Christian Mejdahl) mener dog, at der godt kan være dyb uenighed om dette inden for kirken, uden at det kirkelige fællesskab lider skade derved.

Et medlem (Jens Ole Christensen) mener, at homoseksuel praksis er uforenelig med kirkens lære. Han mener derfor, at uenighed om dette spørgsmål må tillægges langt større vægt, end flertallet gør.

En samlet redegørelse for Jens Ole Christensens synspunkter findes som bilag 1 i denne rapport.

11 medlemmer af udvalget (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholm, Karsten Nissen, Susanne Møller, Christian Mejdahl, Claus Thomas Nielsen og Jens Ole Christensen) mener, at ægteskab og partnerskab må betragtes som *forskellige* ordninger, der har hver sin begrundelse og hver sin historie, og at det vil være udtryk for et ejendommeligt abstrakt syn på mennesket, hvis der stiles mod en såkaldt kønsneutral ordening for ægteskab.

De 11 medlemmer finder derfor, at den kirkelige vielse af mand og kvinde og det tilhørende ritual skal bevares i den form og med det indhold, det har nu.

Et af de 11 medlemmer (Claus Thomas Nielsen) tilføjer, at det er en selvfølgelighed, at homoseksuelle samlivsformer overalt i det danske samfund behandles som ligeværdige med andre samlivsformer. Uenigheden i kirken går for langt de fleste ikke på synet på homoseksuelt samliv, men på, hvad et ægteskab er.

Han finder det i denne forbindelse afgørende at tilføje, at ægteskabet i så godt som al historisk teologi og så godt som alle nutidige kristne kirker ikke betragtes som en historisk og relativ størrelse, men som en skabelsesordning indstiftet af Gud før syndefaldet. Relativerer man dette ægteskabssyn, bryder man med den samlede kristne tradition og med så godt som alle nutidige kristne kirker. Og man bidrager til at undergrave det syn på mennesket, som vore åbne, frie og tolerante kristne samfund bygger på. I lighedens og tolerancens navn bidrager man til at fælde det træ, ligheden og tolerancen er frugter af.

En samlet redegørelse for Claus Thomas Niensens synspunkter findes som bilag 2 i denne rapport.

Et medlem (Kresten Drejergaard) har den opfattelse, at ægteskab og partnerskab sagligt set er ét og samme fænomen. Den eneste saglige forskel mellem de to betegnelser er den forskel, der giver sig af den seksuelle orientering.

2.2.2 Kirkelig velsignelse af partnerskab?

Et flertal på ni af udvalgets medlemmer (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholt, Karsten Nissen, Susanne Møller og Kresten Drejergaard) finder, at der bør kunne ske en kirkelig velsignelse af et partnerskab i henhold til et autoriseret ritual.

Disse ni medlemmer mener, at folkekirken både kan og bør være lydhør over for den folkelige accept af samliv mellem to personer af samme køn, og over for, at der er registrerede partnere, som ønsker, at der ved en kirkelig handling bedes for og lyses Guds velsignelse over deres liv med hinanden.

Et autoriseret ritual og dermed en officielt anerkendt kirkelig handling vil indebære, at borgerligt indgået ægteskab og partnerskab sidestilles, idet registrerede partnere får et retskrav på at få handlingen foretaget i deres sognekirke, og idet der efterfølgende udstedes en attest for den kirkelige velsignelse.

Et af de ni medlemmer (Kresten Drejergaard) ønsker, at den juridiske del af såvel ægteskabsindgåelse som partnerskabsindgåelse skal ske borgerligt. Han mener, at der derefter skal være mulighed for kirkelig velsignelse af et partnerskab, således som der allerede er mulighed for kirkelig velsignelse af borgerligt indgået ægteskab.

Tre medlemmer (Christian Mejdahl, Claus Thomas Nielsen og Jens Ole Christensen) kan med forskellige begrundelser ikke tilslutte sig, at der autoriseres et ritual for kirkelig velsignelse af registreret partnerskab.

To medlemmer (Christian Mejdahl og Claus Thomas Nielsen) kan ikke tilslutte sig forslag om velsignelse af partnerskab i kirken, men ønsker at fastholde den ordning, som biskopperne tilsluttede sig i 1997, og som deles af et bredt udsnit af kirkefolket i Danmark. Den ordning indebærer, at der kan ske en gudstjenestelig markering af indgåelse af et registreret partnerskab.

Claus Thomas Nielsen påpeger, at det vil fastholde en frihedsordning og vil være i overensstemmelse med, at enhver præst i folkekirken har frihed til at holde særgudstjenester og gudstjenestelige markeringer for mange forskellige personer og grupper, også

for alle mulige alternative samlivsformer. Et særligt ritual for homoseksuelle, som ønsker at leve i livslangt monogami, vil derimod være diskriminerende for andre seksuelle mindretal, inklusive homoseksuelle med andre samlivsønsker. Disse kan med god grund kræve, at også de skal kunne vies i kirken. Et sådant ritual indstifter en diskrimination, som ikke findes i dag. En samlet redegørelse for Claus Thomas Nielsens synspunkter findes som bilag 2 i denne rapport.

Et medlem (Jens Ole Christensen) ønsker hverken 1997-ordningen eller den af nogle biskopper i 2005 udsendte vejledende ordning for gudstjenestelig velsignelse af par, der har indgået registreret partnerskab, videreført. Han påpeger i øvrigt, at der ingen indholdsmæssig eller teologisk forskel er på, om der kan ske kirkelig velsignelse af partnerskab, eller om den juridiske del af partnerskabsindgåelsen også kan ske i kirken. En samlet redegørelse for Jens Ole Christensens synspunkter findes som bilag 1 i denne rapport.

2.2.3 Indgåelse af partnerskab i kirken?

Seks af udvalgets medlemmer (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen og Benedicte Præstholt) foreslår, at der etableres en ordning, som gør det muligt for to personer af samme køn, som ønsker at indgå et juridisk forpligtende livsfællesskab, at indgå dette ved en kirkelig handling. En sådan ny ordning bør etableres ved siden af den kirkelige vielse til ægteskab, som skal lades urørt.

De seks medlemmer mener, at to af samme køn, der frit forpligter sig til at leve med hinanden i kærlighed og trofasthed i et forhold, der omfatter hele deres tilværelse, har lov til at gøre dette i tillid til, at Gud lægger sin vilje til deres, så samlivet kan blive redskab for Guds vilje og Gud til ære.

De seks medlemmer betragter bønnen om Guds velsignelse som det centrale ved enhver vielseshandling og ser ingen teologisk hindring for, at den retsgyldige handling foregår i kirken. De mener, at hvis sådanne par ønsker, at der ved en gudstjeneste bedes for og lyses Guds velsignelse over deres liv med hinanden, skylder kirken at gøre det, ligesom den skylder dem forkyndelsen af Guds ord.

De seks medlemmer finder det på denne baggrund oplagt, at der udarbejdes og autoriseres et ritual for indgåelse af registreret partnerskab ved en kirkelig handling.

De øvrige seks medlemmer (Karsten Nissen, Susanne Møller, Christian Mejdahl, Jens Ole Christensen, Kresten Drejergaard og Claus Thomas Nielsen) finder - til dels med forskellige begrundelser - at det vil være forkert at åbne for indgåelse af partnerskab ved en kirkelig handling.

Fire af disse medlemmer (Karsten Nissen, Susanne Møller, Christian Mejdahl og Jens Ole Christensen) finder, at det i lyset af det herskende syn på ægteskab og ægteskabets stilling i traditionen vil være forkert at åbne for indgåelse af partnerskab i kirken.

Dette mindretal peger videre på, at der i folkekirken, ud over en grundlæggende, teologisk begrundet modstand mod, at personer lever i registreret partnerskab, er en særlig modstand over for tanken om, at et par af samme køn skal have mulighed for at indgå partnerskabet ved en kirkelig handling.

Et af disse medlemmer (Kresten Drejergaard) ønsker, at den juridiske del af såvel ægteskabsindgåelse som partnerskabsindgåelse skal ske borgerligt (jf. afsnit 2.1).

Et andet af disse medlemmer (Claus Thomas Nielsen) finder, at selv om det foreslåede på overfladen opretholder en skelnen mellem to former for vielse, så vil der reelt være tale om en opløsning af den hidtidige kristne ægteskabsforståelse og indførelse af en kønsneutral ægteskabsteologi og ægteskabspraksis. Partnerskabsindgåelse ved en kirkelig handling vil virke relativiserende og opløsende for den hidtidige forståelse af ægteskabet.

Han finder, at alle former for ligeværdigt samliv har samme legitimitet og skal være lige accepterede. Det betyder blot ikke, at forståelsen af, hvad et ægteskab er, skal ændres. Et sådant ritual vil være at indføre usand tale i kirken og over for parret, der ønsker en kirkelig handling.

For Jens Ole Christensens vedkommende henvises til den samlede redegørelse for hans synspunkter, der findes i bilag 1.

2.3 Ritualer for velsignelse og indgåelse af partnerskab

Udvalgets overvejelser og anbefalinger om ritualer til brug ved henholdsvis kirkelig velsignelse af partnerskab og indgåelse af partnerskab ved en kirkelig handling er beskrevet i kapitel 5.

I kapitlet beskrives først de juridiske forhold omkring ritualer, som skal anvendes i folkekirken.

Folketinget er lovgiver for folkekirken. Folketinget har imidlertid vist betydelig tilbageholdenhed over for at tage stilling til det, der ofte betegnes som indre kirkelige anliggender, og som bl.a. omfatter liturgiske spørgsmål som ritualer og gudstjenesteordning. Derfor har det siden 1849 været overladt til regeringen, dvs. kirkeministeren, at stå for reguleringen af de indre kirkelige anliggender i det omfang, det er nødvendigt at regulere dem.

Reguleringen sker gennem kongelige anordninger eller resolutioner, der udstedes efter indstilling fra kirkeministeren og på kirkeministerens ansvar. Kirkeministerens kompetence til at udstede anordninger på disse områder udøves på grundlag af indstillinger eller rådgivning fra bl.a. teologisk sagkyndige. Det kan fx være i form af betænkninger fra udvalg eller kommissioner og rådgivning i form af indstillinger fra biskopperne.

Ved de kirkelige handlinger, for hvilke der findes autoriserede ritualer, skal disse anvendes. Hvis der autoriseres et nyt ritual for en kirkelig handling, således som det skete på flere områder i 1992, er det dog fortsat tilladt at anvende et tidligere autoriseret ritual.

Folkekirkens ritualer er samlet i ritualbogen, der er udgivet af Det kgl. Vajsenhus' Forlag i samarbejde med biskopperne. Ritualbogen indeholder også en række vejledende ordninger, der har ritualform, men som der ikke er pligt til at anvende. Det er bl.a. vejledende ordninger for begravelse, hvor kun ritualen for jordpåkastelse er autoriseret.

Udvalget konstaterer på denne baggrund, at ritualer til brug ved henholdsvis kirkelig velsignelse af partnerskab og for indgåelse af partnerskab i kirken vil kunne udformes på den måde, at kun en del af ritualen autoriseres, mens den øvrige del alene er vejledende. Det vil betyde, at der bliver frihed til at aftale forløbet af den kirkelige handling.

2.3.1 Ritual for velsignelse af partnerskab

Et flertal på ni medlemmer af udvalget (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholm, Karsten Nissen, Susanne Møller og Kresten Drejergaard) finder, som nævnt i afsnit 2.2.2, at der bør kunne ske en kirkelig velsignelse af et partnerskab i henhold til et autoriseret ritual.

De ni medlemmer foreslår som følge heraf også et ritual, hvoraf dog kun en del foreslås autoriseret. Den autoriserede del skal i givet fald anvendes ved den kirkelige handling. Den øvrige del af ritualen skal være en vejledende ordning, der indeholder forskellige valgmuligheder, og som helt eller delvist kan fraviges.

Forslaget følger den grundstruktur, som blev anvendt i vielsesritualet indtil 1992, og som også blev anvendt i det første danske ritual for kirkelig velsignelse af borgerligt indgået ægteskab, der blev autoriseret i 1938.

Det foreslåede forløb af velsigneshandlingen er: Præludium - Salme - Indledningskollekt - Tale - Erklæring - Tilspørgsel (som kan udelades) - Forbøn - Fadervor - Salme - Læsning - Afslutningskollekt - Velsignelse - Salme - Postludium.

De ni medlemmer foreslår, at ritualen kun autoriseres for så vidt angår erklæring, Fadervor og velsignelsen.

De ni medlemmer anbefaler, at der nedsættes en mindre arbejdsgruppe med liturgisk kyndige medlemmer til at udarbejde forslag til bønner samt forslag til, hvilke tekster fra Bibelen der kan læses. Da sådanne forslag ikke foreslås autoriseret, vil det stå den enkelte præst frit for at anvende andre bønner og tekster.

Ritualforslaget findes som bilag 3 i denne rapport.

Tre medlemmer af udvalget (Claus Thomas Nielsen, Christian Mejdahl og Jens Ole Christensen) ønsker ikke, at der gives mulighed for kirkelig velsignelse af partnerskab efter et autoriseret ritual, og kan derfor heller ikke gå ind for ritualforslaget.

For Jens Ole Christensen gælder, at han hverken ønsker 1997-ordningen eller den af nogle biskopper i 2005 udsendte vejledende ordning for gudstjenstlig velsignelse af par, der har indgået registreret partnerskab, videreført.

2.3.2 Ritual for indgåelse af partnerskab

Seks medlemmer af udvalget (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen og Benedicte Præstholm) foreslår, som nævnt i afsnit 2.2.3, at det skal være muligt at indgå partnerskab ved en kirkelig handling.

De seks medlemmer foreslår som følge heraf også et ritual, hvoraf dog kun en del foreslås autoriseret. Den autoriserede del skal i givet fald anvendes ved den kirkelige handling. Den øvrige del af ritualen skal være en vejledende ordning, der indeholder forskellige valgmuligheder, og som delvist eller helt kan fraviges.

Ritualforslaget følger den grundstruktur, som har været i danske vielsesritualer lige fra Martin Luthers vejledende ritual af 1529, indtil det vielsesritual, der blev autoriseret i 1992, og som har en anden struktur.

Det foreslåede forløb af vielseshandlingen er således: Præludium - Salme - Indledningskollekt - Tale - Tilspørgsel og forkyndelse - Forbøn - Fadervor - Salme - Læsning - Afslutningskollekt - Velsignelse - Salme - Postludium.

De seks medlemmer foreslår, at ritualet kun autoriseres for så vidt angår tilspørgsel og forkyndelse, Fadervor og velsignelsen. Den øvrige del af ritualet foreslås at være vejledende.

De seks medlemmer anbefaler, at der nedsættes en mindre arbejdsgruppe med liturgisk kyndige medlemmer til at udarbejde forslag til bønner samt forslag til, hvilke tekster fra Bibelen der kan læses. Da sådanne forslag ikke foreslås autoriseret, vil det stå den enkelte præst frit for at anvende andre bønner og tekster.

Ritualforslaget findes som bilag 4 i denne rapport.

De øvrige seks medlemmer i udvalget ønsker som nævnt i afsnit 2.2.3 ikke, at der gives mulighed for indgåelse af partnerskab ved en kirkelig handling, og kan derfor heller ikke gå ind for, at der udarbejdes et ritual for dette.

2.3.3 Ritualers placering i ritualbogen

I den offentlige debat om eventuel indførelse af et ritual til brug ved velsignelse eller indgåelse af partnerskab i kirken er der af flere givet udtryk for markant modstand mod, at et sådant ritual skal stå i en ritualbog, der findes på alteret i enhver kirke.

Modstanden er begrundet med, at der hersker dyb uenighed om, hvorvidt et sådant ritual vil være i overensstemmelse med Bibelen og den kristne ægteskabsforståelse. En tilsvarende uenighed eksisterer ikke i forhold til de ritualer, som i dag findes i ritualbogen.

Udvalget har derfor drøftet, om det i forbindelse med ritualer for kirkelig velsignelse af partnerskab og for indgåelse af partnerskab kan og bør markeres særskilt, at der i kirken er grundlæggende uenighed om selve eksistensen af sådanne ritualer.

Udvalget har således drøftet, om ritual(er) til velsignelse og/eller indgåelse af partnerskab alene skal bringes i et tillæg til ritualbogen, eller om de(t) med en særlig markering kan indgå i ritualbogen på linie med andre autoriserede ritualer og de forskellige vejledende ordninger, som allerede indgår i ritualbogen.

Udvalget mener, at der i folkekirken skal være plads for uenighed om selve eksistensen af ritualer for henholdsvis velsignelse og indgåelse af partnerskab.

Et enigt udvalg mener derfor, at denne uenighed bør tages til efterretning ved, at der i ritualbogens præambel til et sådant ritual - uanset hvor det placeres - indføres følgende passus:

"Præster, der af samvittighedsgrunde ikke ønsker at anvende dette ritual, fordi de finder det uforeneligt med kristen ægteskabsforståelse, er fritaget fra at bruge det."

10 medlemmer (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholt, Karsten Nissen, Susanne Møller, Kresten Drejergaard og Jens Ole Christensen) foretrækker, at ritual/ritualerne med denne præambel optages i ritualbogen.

To medlemmer (Christian Mejdahl og Claus Thomas Nielsen) finder det vigtigt, at ritual/ritualerne ikke optages i ritualbogen, men alene i et særligt tillæg, samtidig med at det indledes med den nævnte præambel.

Claus Thomas Nielsen finder at en placering i ritualbogen vil være en helt unødigt provokation af dem, der er modstandere af ritualet.

2.4 Frihedsrettigheder

Udvalget er blevet bedt om at tage stilling til følgende spørgsmål:

Hvordan sikrer man, at præster, som af samvittighedsgrunde ikke kan medvirke ved indgåelse af registreret partnerskab i kirken, har frihed til at sige nej hertil?

I kapitel 6 beskrives først folkekirkemedlemmernes ret til at få kirkelig betjening. Medlemmer af folkekirken har ret til kirkelig betjening, herunder at få foretaget kirkelige handlinger, af præsten eller præsterne for den menighed, som de hører til. Det vil normalt sige i det sogn, hvor de bor. Medlemmer har også ret til få stillet kirken i bopæls-sognet til rådighed til en kirkelig handling ved en præst i folkekirken, som ikke er ansat ved den pågældende kirke.

Dernæst beskrives den ret, som præster i folkekirken har til at nægte at foretage vielse af fraskilte. Denne ret blev fastslået i ægteskabsloven af 1922. I den nugældende ægteskabslov, der blev vedtaget i 1969, og som trådte i kraft den 1. januar 1970, blev det bestemt, at kirkeministeren fastsætter regler om, hvilke præster i folkekirken der kan foretage vielser, og i hvilke tilfælde de har pligt hertil. Disse regler har kirkeministeren fastsat i § 2, stk. 5, i bekendtgørelse om vielse inden for folkekirken, der lyder:

"Stk. 5. En præst har kun pligt til at foretage en vielse, såfremt begge parter hører til folkekirken, og en af dem er medlem af hans menighed. Præsten kan dog nægte at vie en fraskilt. Mener han i øvrigt af religiøse grunde ikke at kunne eller burde foretage en vielse, skal han forelægge biskoppen sagen. Denne afgør da, om præsten bør fritages for at foretage vielsen."

I bekendtgørelsens § 5, stk. 2, 2. pkt., er det fastsat, at "En præst har kun pligt til at meddele kirkelig velsignelse, såfremt han ville have haft pligt til at vie parterne".

Når en præst i henhold til disse bestemmelser nægter eller fritages for at foretage en vielse eller kirkelig velsignelse, skal den foretages af en anden præst.

2.4.1 Fritagelse af præster

Udvalget konstaterer, at den teologiske opfattelse, at fraskiltes nye ægteskab er i strid med Bibelen og bekendelsen, siden 1922 har været anset for legitim i folkekirken i og med, at lovgivningen har givet præster ret til at nægte vielse af fraskilte.

Det må efter udvalgets opfattelse tilsvarende være legitimt for præster i folkekirken at have den opfattelse, at homoseksuelt samliv ikke er i overensstemmelse med Bibelen og bekendelsen.

Udvalgets medlemmer er derfor enige om, at præster, som har den teologiske opfattelse, skal sikres ret til at nægte at medvirke til indgåelse af partnerskab ved en kirkelig handling, og at præster desuden skal sikres ret til at nægte at medvirke til kirkelig velsignelse af partnerskab.

Udvalget anbefaler, at en bestemmelse om fritagelse fastsættes ved lov og ikke ved bekendtgørelse. Det vil efter udvalgets vurdering være en klar markering af, at lovgiverne opfatter en teologisk begrundet afvisning af homoseksuelt samliv som et legitimt synspunkt inden for folkekirkens bekendelsesgrundlag.

Udvalget foreslår, at fritagelsesbestemmelsen indsættes i "Kapitel 3 Medlemmernes ret til kirkelig betjening" i lov om medlemskab af folkekirken, kirkelig betjening og sognebåndsløsning og har udarbejdet et forslag til, hvordan fritagelsesbestemmelsen kan formuleres.

2.4.2 Eventuel fritagelse af andre end præster

Udvalget har overvejet, om kirkefunktionærer - kordegne, organister, kirketjenere m.fl. - i lighed med præster skal have ret til at nægte at medvirke ved kirkelige handlinger som kirkelig velsignelse af partnerskab og indgåelse af partnerskab.

Udvalgets flertal (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholt, Karsten Nissen, Susanne Møller, Christian Mejdahl, Kresten Drejergaard og Claus Thomas Nielsen) er af den opfattelse, at der ikke skal indføres en ret for kirkefunktionærer til at nægte at medvirke ved kirkelige handlinger, hverken ved indgåelse af partnerskab, ved kirkelig velsignelse af partnerskab eller ved vielse af fraskilte.

Flertallet anerkender, at kirkefunktionærernes medvirken til afvikling af kirkelige handlinger er væsentlig i forhold til at sikre, at de kirkelige handlinger forløber, som de skal. Flertallet lægger imidlertid vægt på, at kirkefunktionærer ikke som præsterne har et gejstligt og læremæssigt ansvar i forhold til udførelsen af de kirkelige handlinger.

Et medlem (Jens Ole Christensen) anbefaler, at der ved lovgivning eller cirkulære gives kirkefunktionærer et retskrav på at kunne nægte at deltage i kirkelig velsignelse/kirkelig indgåelse af registreret partnerskab. Retten skal udformes, så den mest muligt ligner den ret, som sundhedspersonale på forskellige niveauer i henhold til sundhedslovens § 102 har til at blive fritaget for at medvirke til svangerskabsafbrydelse eller fosterreduktion.

Begrundelsen for forslaget er, at kirken ved indførelse af en vielse/velsignelse af registreret partnerskab vil befinde sig i den ekstraordinære situation, at der findes et ritual og en kirkelig handling, som dele af kirken ikke finder gyldig. Nogle kirkefunktionærer vil dele denne vurdering.

2.4.3 Eventuelt alternativt gejstligt tilsyn

En præst er undergivet tilsyn af biskoppen over det stift, hvor præsteembedet hører hjemme, uanset om der er overensstemmelse mellem præstens og biskoppens teologiske synspunkter eller ej.

Indførelse af mulighed for indgåelse af partnerskab ved en kirkelig handling kan skærpe modsætningerne mellem nogle præsters og deres biskoppers holdninger.

Udvalget har derfor drøftet, om der kan og bør skabes mulighed for et alternativ til den stedlige biskops gejstlige tilsyn med præster.

Udvalgets flertal (Peter Skov-Jakobsen, Inge Lise Pedersen, Erling Christiansen, Lisbet Müller, Kirsten Busch Nielsen, Benedicte Præstholt, Karsten Nissen, Susanne Møller, Christian Mejdahl og Kresten Drejergaard) understreger, at bispeembedet må have ansvaret for tilsyn med samtlige præster og menigheder i stiftet. Det indebærer, at biskoppen er forpligtet i forhold til alle præster og menigheder, uanset eventuelle teologiske meningsforskelle.

Udvalgets flertal ønsker derfor at fastholde, at alle præster og menigheder er underlagt den stedlige biskops tilsyn.

Et medlem (Jens Ole Christensen) bemærker, at den situation, der opstår ved en eventuel indførelse af et ritual, kan gøre behovet for alternativt tilsyn og en bredere repræsentation i bispemøderne aktuelt for dele af kirken.

Jens Ole Christensen foreslår som løsning på dette, at der oprettes et eller flere embeder som vicebiskop. Vicebiskoppens opgave skal dels være at ordinere og føre tilsyn med

præster og menigheder, som ikke finder sig repræsenteret i det nuværende bispekollegium, og dels være at repræsentere disse gruppers synspunkter ved bispemødet.

Et medlem (Claus Thomas Nielsen) finder, at den tiltagende læremæssige differentiering af folkekirken kan gøre det relevant at overveje den fremtidige organisering af det kirkelige tilsyn.

En samlet redegørelse for Claus Thomas Nielsens synspunkter findes som bilag 2 i denne rapport.